

ערעור אזרחי מס' 646/77

יהודה לוי

נגד

אברהם עמיאל, ו-2 אח'

בית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

[12.10.78]

לפני השופטים אשר, בן-פורת, ברק

תקנות סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963, ק"ת 1869, תקנה 122.

מיני-רציו:

* נזיקין – תרופות – פיצויים

הערעור נסב על מיעוט הפיצויים שנפסקו למערער בגין נזקי גוף ורכוש שנגרמו לו עקב תאונת דרכים.

בית-המשפט העליון פסק:

א. (1) ההפסד הנגרם למטלטלין מתבטא בהפחתת ערכם עקב התאונה, והפחתת הערך נמדדת בעלות התיקונים הדרושים כדי להחזירם למצבם הקודם.

(2) אם כתוצאה מהתיקונים עלה ערכו של נכס בהשוואה עם ערכו הקודם, אין למעוול זכות לדרוש כי הפרש ינוכה מסכום הפיצויים.

ב. (1) אחוזי נכות רפואיים אינם מצביעים בהכרח על אבד מקביל של הכושר לבצע עבודה.

(2) בהערכת הפסד כושר ההשתכרות אין להסתפק בבחינת הפגיעה שנפגע הניזק בכשרו לתפקד במקצועו הנוכחי, אלא יש לבחון את הפגיעה שהוא נפגע בכושר השתכרותו בכלל, תוך שלוקחים בחשבון את האפשרות כי הוא יצטרך למצוא לעצמו מקצוע אחר.

פסקי-דין של בית-המשפט העליון שאוזכרו:

[1] ע"א 198/69 חגי אריאלי נ' בכור מכלוף, ואח', פ"ד כג(2) 683, 687.

[2] ע"א 50/62 צבי קליין נ' ברוך רוזנברג, פ"ד טז 1572, 1577.

[3] ע"א 346/59 יצחק שימקין נ' שוגורינסקי ובניו בע"מ, פ"ד טו 1009.

[4] ע"א 491/71 שלמה רוזנר נ' פנינה שטרן וערעור שכנגד, פ"ד כז(1) 78.

פסקי-דין אנגליים שאוזכרו:

[5] THE GAZELLE (1844) 2 WM. ROB. 279; 8 JUR. 428; 166 E.R. 759.

[6] ASHCROFT V. CURTIN (1971) 1 W.L.R. 1731; 115 S.J. 687; (1971) ALL E.R. 1208 (C.A 3.).

הערות:

1. לאחוזי נכות רפואית ואבדן כושר ההשתכרות, השווה: ע"א 132/65 פישל מיררו נ' זיגי לנגברג, ואח', פ"ד יט(3) 282; ע"א 111/63 יעקב שרייבמן, ואח' נ' סלאמה מחמוד שואהנה, שם 165.

2. לחובת הניזק לעשות להקטנת הנזק, עיין: ע"א 531/71 נתן לכוביצר נ' גדעון רודה, פ"ד כו(2) 113 והערה 2 שם.

ערעור על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי, ירושלים (השופט ד' ביין), מיום 14.8.77, ב-ת"א 223/76. הערעור נתקבל.

י' אריאל - בשם המערער; א' שטיין - בשם המשיבים

פסק-דין

השופט אשר: בתאונת דרכים שאירעה בתאריך 6.1.76 נגרמו למערער נזקים, הן לגופו והן למונית שבבעלותו. בית-המשפט המחוזי, ירושלים (כבוד השופט ד"ר בייץ) הטיל את האחריות לתאונה על המשיבים וחייב אותם לשלם למערער פיצויים. ערעורו של המערער לפנינו מופנה נגד מיעוט הפיצויים שנפסקו לו; אבחן להלן את טענותיו בקשר לפרטי הנזק שבמחלוקת.

(א) המערער עבד בעבר כנהג מונית שיר, אך זמן קצר לפני התאונה רכש מונית משומשת בסך 50,000 ל"י וגם זכויות ב"מספר ירוק", והחל לעבוד כבעל מונית עצמאי. בעקבות התאונה נגרמו למוניתו נזקים רבים והשמאים המומחים ה' שטרן וקלנר העריכו את הוצאות התיקון בסך 38,758.84 ל"י. דא עקא שבעת עריכת חישוביהם ניכו המומחים ממחירים של חלקי-חילוף בלאי המסתכם בסך 7,996 ל"י בערך, שלולא נוכח, היו הוצאות התיקון עולות לסך 46,754.84 ל"י. השופט המלומד שאל את עצמו אם יש לנכות משיעור הפיצויים את הבלאי האמור והגיע למסקנה שאכן כך ראוי לנהוג. לדבריו תלויה התשובה לשאלתו בכך אם ניתן להשיג חלקי חילוף משומשים במקום אלה שנפגעו בתאונה, או שמא יהיה הכרח להשתמש בחלקי חילוף חדשים, כי אז לא יהיה מקום לנכות את הסך 7,996 ל"י אפילו יימצא המערער "נהנה" מהעלאת ערך מכוניתו. הצדדים לא הביאו ראיות ישירות לעניין זה, אך השופט המלומד מצא שמחוות-הדעת ת/1 ניתן להסיק, לכאורה, כי דעת המומחים היא שאכן ניתן להשיג בשוק חלקים בעלי "ותק" כמו אלה שנפגעו, חוות-הדעת ת/1 הוגשה על-ידי המערער עצמו, ואם היה ברצונו לסתור את המסקנה הנ"ל חייב היה להביא ראיות ממשיות לכך, וזאת הוא לא עשה.

טוען בא-כוח המערער שהשופט המלומד טעה בקביעתו הנ"ל, ניכוי בלאי, כך נטען, זו שאלה של הקטנת הנזק והיא טענת הגנה שהמשיבים חייבים היו להוכיח. לפי עקרון השולט בדיני נזיקין חייבים המשיבים- המעורלים להשיב את המכונית למצבה הקודם וכדי שיושג הדבר יהיה צורך לשלם, למעשה, הוצאות תיקון בסך 46,775 ל"י ולא בסך של 38,759 ל"י שנפסק למערער, אם כי נכון שבחוות-דעתם ניכו השמאים בלאי בסך 7,996 ל"י, הרי עשו כך מתוך שגרה בהיותם רגילים בעריכת חוות-דעת בשביל חברות ביטוח.

לדעתי תלונתו של בא-כוח המערער אינה מוצדקת. הכלל של RESTITUTIO IN INTEGRUM משמעו שהניזק זכאי לכך שמצבו יוחזר לקדמתו, ולפיכך זכותו של המערער היא שמכוניתו תוחזר לאותו המצב שבו היתה לפני אירוע התאונה. אין חולקין שמכוניתו היתה משומשת והחלקים שבתוכה היו בלויים; משנפגעה המכונית זכאי המערער להוצאות תיקון אך אינו יכול לדרוש, כדבר מובן מאליו, שהחלקים הבלויים יוחלפו בחלקים חדשים דוקא. לכן, אם סבר המערער שמן הנמנע הוא למצוא בשוק חלקים משומשים חייב היה להביא ראיות לתמיכה בתביעתו לחלקים חדשים. לבית-המשפט אין ידיעה שיפוטית בדבר הימצאות חלפים מסוג זה או אחר בשוק המקומי, ובהעדר ראיות פוזיטיביות רשאי היה השופט המלומד לעיין בחוות-דעתם של המומחים ולהסיק מתוכם מה שהסיק (ראה דברי השופט ברנזון במקרה דומה במקצת שנדון ב-ע"א 198/69, [1], בע' 687).

כלל הוא שההפסד הנגרם למטלטלין מתבטא בהפחתת ערכם עקב התאונה, וכי הפחתת הערך נמדדת בעלות התיקונים הדרושים כדי להחזירם למצבם הקודם (ראה DAMAGES, XIITH ED., 47 MCGREGOR ON כתוצאה מהתיקונים עלה ערכו של נכס בהשוואה עם ערכו הקודם, אין למעוול זכות לדרוש כי ההפרש ינוכה מסכום הפיצויים (1884) [5] THE GAZELLE), אך אין זאת אומרת שנפגע רשאי לתבוע יותר מאשר החזרת רכושו למצבו הקודם.

במקרה דנן תבע המערער דמי תיקון לפי אומדן הוא לא טרח לתקן את מכוניתו כי אם מכר אותה במצבה שלאחר התאונה) ואין עליו להלין אלא על עצמו כשהאומדן שהוגש על-ידו הסתכם בסך 38,758.84 ל"י בלבד. על כן הייתי דוחה את ערעורו של המערער לגבי פריט זה.

(ב) במהלך עדותו סיפר המערער כי אחרי התאונה, משלא עמדה לרשותו מונית, השכיר את "המספר הירוק" שלו (זה הרשיון שדרוש להפעלת מונית) תמורת 1,600 ל"י לחודש. השופט המלומד הסיק מדבריו שהשכרה הנ"ל בוצעה מיד אחרי התאונה ונעשתה במשך כל התקופה עד למתן פסק-הדין. ולכן ניכה מהסכומים שנפסקו למערער בגין אבדן הכנסה סך של 1,600 ל"י עבור כל חודש, וביחד נוכח סך 31,360 ל"י בעד התקופה מיום התאונה ועד יום 14.8.77 (יום מתן פסק-הדין). טוען בא-כוח המערער שהשופט המלומד נתפס לטעות עובדתית בסברו שהשכרת המספר הירוק נמשכה מאז אירוע התאונה; למעשה בוצעה ההשכרה רק החל מיום 1.11.76 ולכן יש להפחית מסכום הניכוי הנ"ל, סך 15,660 ל"י, וסכום זה יש להוסיף לפיצוי שנפסק למערער.

טענתו הנ"ל של בא-כוח המערער נראית צודקת בעיני. בעדותו בבית-המשפט השיב המערער בחקירת שתי-וערב שהוא "מקבל 1,600 ל"י בשביל ההשכרה", מבלי לפרט מאימתי הוא מקבל סכום כזה. אך הפירוט בא בתצהירו של המערער שנעשה בתשובה לשאלון המשיבים, שם נאמר כי ההשכרה החלה בנובמבר 1976.

טוען בא-כוח המשיבים כי "השאלון" לא הוצג בבית-המשפט ולא היווה חלק ממסכת הראיות, אלא שטענה זאת איננה נכונה. בעמוד 12 לפרוטוקול מצינו שבא-כוח המשיבים הציג לפני בית-המשפט את השאלון עם התשובות, התנגדותו של בא-כוח המערער להצגתם נדחתה על-ידי השופט המלומד. בהגישו את התצהיר הפך אותו בא-כוח המשיבים לראיה (תקנה 122 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963), ואין הוא יכול לטעון כעת היפוכו של הדבר.

נמצא שהשופט המלומד ניכה בטעות סכום של $1,600 \text{ ל"י} \times \frac{3}{4} = 15,600 \text{ ל"י}$, ובסכום זה יש להגדיל את הפיצויים שנפסקו למערער.

(ג) בבואו לפסוק למערער הפסדי השתכרות בזמן שעד תאריך פסק-הדין, חילק השופט המלומד את התקופה לשתי תקופות-משנה: הראשונה מיום אירוע התאונה ועד סוף יוני 1976, שבה לא היה המערער מסוגל לעבודה כלשהי, והשניה מאז יולי 1976 ואילך שבה היה מסוגל לעבוד כנהג מונית שכיר ואף היה חייב לעבוד כך כדי להקטין את הנזק, הוכח כי בתור נהג מונית שכיר היה המערער זוכה לשכר חדשי של 4,167 ל"י ולכן הכפיל השופט המלומד סכום זה ב- $13 \frac{1}{2}$ חדשים וכך הגיע לסך של 57,505 ל"י אותו ניכה מהפיצוי המגיע למערער.

בא-כוח המערער סבור שלא היה מקום לניכוי סכום זה או כל חלק ממנו. לדבריו לא היה כחווית-דעתם של הרופאים המומחים ד"ר אנגלוביץ ופרופ' וינברג כדי להצדיק את הקביעה שהחל מיולי 1976 היה המערער מסוגל לעבוד כנהג של מונית. למעשה לא עבד המערער כלל במשך כל התקופה שעד מתן פסק-הדין והטענה שהיה מסוגל לעבוד ולהקטין בכך את נזקו היתה טענת הגנה שהכוונה על המשיבים, והם לא הרימו את הנטל שהיה מונח עליהם.

כבר הזכרתי בפתח דברי שבעקבות התאונה נפגע המערער בגופו וכעת אפרט את פרטי הפגיעה. המערער נבדק, על-פי פנייתו, על-ידי ד"ר אנגלוביץ בתאריך 23.3.76, היינו כחדשיים ומחצה אחרי התאונה. בחוות-דעתו של ד"ר אנגלוביץ נאמר שלמערער נגרמו שברים בצלעות מצד ימין ושבר מרוסק בפיקה של הברך הימנית וחבלה בלסת הימנית. הוא היה מאושפז בבית-חולים מיום 6.1.76 עד 20.1.76 אך גם אחרי השחרור התאונן על כאבים שונים ובמיוחד בברך. הרופא מצא צליעה ניכרת ברגל ימין והגבלות חמורות בתנועות הכיפוף ואלה נותרו גם בבדיקה החוזרת מיום 26.4.76. לדעתו יוגבל המערער במקצועו כנהג מונית, בהפעלה תקינה של רגלו הימנית ולכן יוגבל "כושר עבודתו" ויש לקבוע את נכותו בשיעור 30% לצמיתות, במהלך הדיון הסכימו הצדדים כי בית-המשפט ימנה מומחה רפואי שיבדוק את המערער ויקבע את מצבו הרפואי ואת אחוזי נכותו. בעקבות ההסכם מינה השופט המלומד את פרופ' וינברג אשר בדק את המערער ביום 8.6.77 ומצא אצלו "דלדול שרירי הירך הימני, פיגור של כ-10% ביישור מלא של הברך, אי יציבות של הרצועות המצטלבות וקריפיטציות. פרט לכך תנועות חופשיות ומלאות"; בהתחשב עם כל אלה קבע פופ' וינברג 20% נכות לצמיתות.

אין ספק שמאז בדק ד"ר אנגלוביץ את המערער ועד לבדיקתו על-ידי פרופסור וינברג השתפר מצב דגלו בהרבה. בחוות-דעתו חזה ד"ר אנגלוביץ שבעוד שלושה-ארבעה חדשים יוכל המערער לשוב לעבודה והמערער עצמו העיד כי החל מינואר 1977 היה מסוגל לעבוד במונית, ואף ביקש לעבוד כך, אך לא הצליח למצוא עבודה. השופט המלומד לא האמין למערער שבעלי מונית סירבו להעסיקו ולעומת זאת סמך על דברי ד"ר אנגלוביץ שהמערער היה מסוגל לעבודה, "בעוד שלושה ארבעה חדשים" היינו החל מחודש יולי 1976.

בקביעה זאת ניתן למצוא טעות עובדתית - חוות-דעתו של ד"ר אנגלוביץ אינה נושאת תאריך, אך ברור שבדיקתו האחרונה נערכה ביום 26.4.76, ולכן תקופה של 3-4 חדשים מסתיימת, לכל המוקדם בסוף יולי 1976. אך יתירה מזו - המערער העיד שבמוסד לביטוח לאומי נקבע כי במשך 10 חדשים לא היה המערער מסוגל לעבוד, ועדותו זאת לא נסתרה, אי לזאת היה צורך לתקן את חשבון הפיצויים בהתאם. טוען בא-כוח המערער שבהחליטו כי המערער היה מסוגל לחזור לעבודה מלאה במקצועו לא התחשב השופט המלומד בנכות של 20% שנקבעה לו על-ידי המומחה הרפואי המוסכם. לדבריו לא התייחס פרופ' וינברג במישרין לשאלת כושר עבודתו של המערער, אך פסקי-דין, כרך לב, חלק שלישי, תשל"ח/תשל"ט 1978

היתה לפניו חוות- דעתו של ד"ר אנגלוביץ אשר הטיל ספק בכשרו של המערער להמשיך בעבודת נהגות מאחר ועליו "להפעיל לצורך כך את רגלו הימנית" ולכן יש לראות את 20% שנקבעו למערער על-ידי פרופ' וינברג כאילו התייחסו להפחתת כושר עבודתו.

לא אוכל להסכים לטענתו הנ"ל של בא-כוח המערער. הלכה פסוקה היא שאחוזי נכות רפואיים אינם מצביעים, בהכרח, על אבדן מקביל של הכושר לבצע עבודה. הכל תלוי בטיב עבודתו והתעסקותו של המערער ובטיב הפגיעה בבריאותו. יש והפגיעה בגופו של הניזק אינה חמורה כלל אך בגללה אין הוא מסוגל עוד לעסוק במקצועו הקודם; ולהפך ייתכן והפגיעה היא חמורה אך בכל זאת מסוגל הניזק להמשיך בעיסוקו ללא הגבלה (ראה ע"א 50/62, [2], בע' 1577; ע"א 559/75 (לא פורסם), במקרה דנן מדובר במקצוע של נהגות ואיש לא העיד בבית-שפט קמא כי צליעה או העדר יישור מלא של רגל ימין מהווים פגיעה או גורמים להגבלת כושר הנהיגה. המערער עצמו לא הטיל ספק בכשרו לנהוג במונית, ואת סיבת הימנעותו מעבודה גילה בדברים שאמר בבית-משפט קמא (ע' 13 לפרוטוקול): "מאז שנפצעתי ועד היום לא עובד, יושב בבית. אני מחכה לגמור עניין הפיצויים כדי לקנות מונית".

בנסיבות אלה אין לבוא בטרוניה עם השופט המלומד על שלא ראה בנכותו הרפואית של המערער ראיה לאיבוד מקביל של כושר עבודתו כנהג מונית.

בסכמי את הדין בפריט זה של הפסדי השתכרות בעבר סבורני שיש מקום לתקן את פסיקתו של השופט המלומד באופן שהקביעה כי המערער היה מסוגל לעבודה מלאה החל מחודש יולי 1976 תשונה ובמקומה ייאמר כי היה מסוגל לעבודה החל מיום 6 בנובמבר 1976 (10 חדשים אחרי אירוע התאונה). מאז יום 6 בנובמבר 1976 ועד לתאריך פסק-הדין עברו 9 חדשים בערך והכפלת השתכרות חדשית של 4,167 ל"י ב-9 נותנת לנו את הסך של 37,503 ל"י, וזה הסכום שיש לנכותו מהפיצוי המגיע למערער כהפסד השתכרות בעבר. סכום זה ינוכה מהסך 150,837 ל"י שנקבע בפסק-הדין ולפיכך יהיה המערער זכאי לפיצוי בסך 113,334 ל"י בגין פריט זה (במקום הסך 93,332 ל"י שנקבע בפסק-הדין).

(ד) טענתו האחרונה של בא-כוח המערער מתייחסת לסירובו של השופט המלומד לפסוק למערער סכום כל שהוא בגין הפסדי השתכרות בעתיד. בהתייחסו לתביעת המערער אמר השופט המלומד בקיצור נמרץ:

"אשר לאבדן השתכרות בעתיד נראה לי שאין לפסוק לו מאומה בראש זה. לאחר פסק-הדין הוא יוכל לרכוש לו מונית אחרת, ואין מניעה שיעבוד כנהג במוניתו הוא או כשכיר אצל אחרים."

רוב רובן של טענות בא-כוח המערער בראש נזיקין זה מוקדשות לנכותו הרפואית של המערער שאותה הוא משתדל להציג כפגיעה בכושר עבודתו כנהג מונית. בטענה זאת כבר דנתי בקשר לפריט הקודם ואין בטענותיו הנוספות של בא-כוח המערער כדי לחדש דבר בנושא זה. כפי שציינתי מקודם, לא הוכח שהפגיעה ברגלו של המערער מגבילה את כשרו לנהוג במונית, ואין התייחסות לכך בחוות-דעתו של פרופ' ינברג. אם כי נכון שבחוות-דעתו של ד"ר אנגלוביץ מצינו התייחסות להגבלה העתידה של המערער לעסוק בנהיגה, אך חוות-דעת זאת ניתנה זמן מועט אחרי התאונה כשהפגיעה בכרך נראתה רצינית ביותר, דבר שנשתנה לטובה במשך הזמן. העובדה שהמערער עצמו בונה את עתידו על רכישת מונית והפעלתה מלמדת אותנו, שאין הוא חש בהגבלה פונקציונלית של רגלו. הדבר היחיד שעליו מתלונן המערער בעדותו הוא שעבודת נהג מונית נמשכת 10 עד 12 שעות ביממה ואילו הוא, במומו, יהיה זקוק להפסקות-יתר לצורך מנוחה. מעיר על כך בא-כוח המשיבים שבדרך-כלל נהיגה במונית אינה כרוכה בעבודה רצופה של שעות רבות, וכי בין נסיעה אחת לשניה יש לכל נהג אפשרות לנוח. אכן כך מלמדנו נסיון החיים, אך בכל זאת סבורני שיש מקום להיענות, אם כי במידה מצומצמת לתביעתו של המערער ולפסוק לו פיצוי על הפסדי השתכרות בעתיד. אין חולקין שכתוצאה מהתאונה הפך המערער להיות בעל מום, ואם כי מומו אינו מפריע לו להתפרנס ממקצועו, אי-אפשר לחזות מה צפוי למקצוע זה בעתיד. קיימת תמיד האפשרות התיאורטית שמסיבה זו או אחרת יאלץ המערער לנטוש את מקצועו הנוכחי ובמקרה כזה עלול מומו להגביל אותו בבחירת מקצוע אחר. בהתחשב עם שיקול זה הייתי מציע לפסוק למערער פיצוי בסכום גלובלי שהייתי מעמידו על סך 60,000 ל"י.

בסיכומו של דבר אני מציע להוסיף על סכום הפיצויים שנפסק למערער בבית-משפט קמא את הסכומים דלקמן:

לפי פריט (ב) - 15.600 ל"י לפי פריט (ג) - 20.002 ל"י לפי פריט (ד) - 60.000 ל"י = סה"כ 95.602 ל"י, לסכום הנ"ל תצורף ריבית של 26% החל מיום 14.8.77, והוצאות ערעור זה בסך 5.000 ל"י.

השופט בן-פורת: אני מסכימה וברצוני רק להוסיף הערה לעניין תצהיר התשובה של המערער אותו הגיש המשיב כחלק מחומר ראיותיו לתיק בית-המשפט:

אני רואה צורך להביע דעה אם יכול המערער להיבנות מתשובתו שלו לשאלון שהציג לו יריבו, אפילו הוגשה התשובה כחלק מחומר ראיותיו של המשיב. במקרה שלפנינו מי שזקוק לתשובה שבתצהיר (שרשיון המונית הושכר למן נובמבר 1976) אינו המערער אלא דוקא המשיב. ללא התצהיר היתה נותרת לפליטה רק תשובתו של המערער בחקירה שכנגד מיום 4.7.77 שהוא משכיר את הרשיון תמורת 1.600 ל"י לחודש. התשובה היא בלשון הווה ואין יסוד לייחס אותה גם לעבר.

להבהרת עמדתי אוסיף, כי בכתב-התביעה אין זכר להכנסה מהשכרה של רשיון-המונית, לא בפרטים ולא בחישוב שיעור הנזק. ניתן היה איפוא לצפות שהמשיב יטען בכתב-ההגנה שהשכרת הרשיון מהווה אחד הצעדים הסבירים אשר מחובת הניזק לנקוט כדי להקטין את נזקו. לכאורה גם לא היה המשיב מתקשה להניח יסוד ראיתי לטענה כזאת, שהרי הרשיון לא נפגע בתאונה והדרישה בשוק לשכור "מספר ירוק" היא מן הסתם לא מבוטלת. אילו כך נהג, רשאי היה לחקור את המערער ולהביא ראיות אחרות מטעמו כדי להוכיח שניתן וצריך היה להשכיר את הרשיון מיד לאחר התאונה וכי על-כן יש להפחית מחיובו את ההכנסה הצפויה ממקור זה, בין אם בפועל השכיר המערער את הרשיון ובין אם לא. אולם המשיב הסתפק בטענה סתמית בכתב-ההגנה שהנזק לא הוקטן. בכך לא סגי: ע"א 346/59, [3]; ע"א 491.71, [4], וספרו של ד"ר זוסמן "סדרי הדין האזרחי", מהדורה רביעית, סעיף 262. קשה להלל דרך התגוננות זו שלא הותירה בידי המשיב אלא את התקווה כי בפועל השכיר המערער את רשיון המונית באיזה שלב שהוא, וככל שהקדים הרי זה משובת. אולם אפילו בתחום התקוות שנותרה לו לפליטה לא טרח המשיב לשאול את פי המערער מאימתי השכיר את הרשיון. לפיכך, מבין התשובה בלשון הווה בעדותו מיום 4.7.77 וזו שבתצהיר, האחרונה נוחה לו, למשיב, יותר.

פרט להערה דלעיל, מצטרפת אני לנימוקיו ולמסקנותיו של חברי הנכבד, השופט אשר.

השופט ברק: אני מסכים לפסק-דינו של חברי הנכבד, השופט אשר. ברצוני להדגיש הדגשת-יתר עניין אחד שבו פסק חברי, השופט אשר, ואשר יש לו חשיבות עקרונית. נקודת המוצא, בערעור זה, היא - כי המום הפיזי של המערער, שבא לו בשל התאונה, אינו משפיע על כושר השתכרותו במקצועו.

השאלה המתעוררת היא, אם יש מקום לפסוק למערער פיצוי על יסוד האפשרות כי בעתיד הוא עשוי לנטוש את מקצועו הנוכחי, ובחיפושיו אחר מקצוע אחר המתאים לו, הוא עשוי להיות מוגבל בשל מומו? תשובתו של חברי, השופט אשר, הנה חיוב, שכן "קיימת תמיד אפשרות תיאורטית שמסיבה זו או אחרת ייאלץ המערער לנטוש את מקצועו הנוכחי ובמקרה כזה עלול מומו להגביל אותו בבחירת מקצוע אחר". לכך אני מסכים. בהערכת הפסד כושר ההשתכרות, אין להסתפק בבחינת הפגיעה שנפגע הניזק בכשרו לתפקד במקצועו הנוכחי, אלא יש לבחון את הפגיעה שהוא נפגע בכושר השתכרותו בכלל, תוך שלוקחים בחשבון את האפשרות כי הוא יצטרך, מטעם זה או אחר, לעזוב את עבודתו הנוכחית, ולמצוא לעצמו מקצוע אחר המתאים לו. בחיפוש אחר מקצוע חדש, בשוק העבודה הכללי, עשוי מצבו של הניזק להיפגע בשל מומו. בגין פגיעה זו בכושר השתכרותו בעבודה זכאי הניזק לפיצוי. גישה זו מקובלת כיום לעניין שכירים. לדעתי, מן הראוי שהיא תחול גם לעניין עובדים עצמאיים (השוה [6] [1971] ASHCROFT V. CURTIN) הערכת נזק זו היא מטבעה קשה. נראה לי, כי הסכום שנקבע על-ידי השופט אשר הנו סביר בנסיבות המקרה.

הוחלט כאמור בפסק-דינו של השופט אשר.

ניתן היום, י"א בתשרי תשל"ט (12.10.1978).